

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقدمه

بی تردید در دوران معاصر دسترسی به استاد برای همگان مقدور نیست و شرایط به گونه ای نمی باشد که همه امکان بهره مندی از اساتید توانمند در علوم دینی را داشته باشند، یکی از بهترین راههای ورود به عالم دینی^۱، مطالعه کتب علماء بزرگ اسلام می باشد، توجه به این امر ضرورت مطالعه کتب دینی را نمایان می کند، علاوه بر آن باید متوجه باشیم مطالعه را از کجا آغاز کنیم و در ابتداء امر با چه کتابی انس برقرار نماییم، و همچنین بدانیم سیر مطالعاتی خاصی که انتخاب نموده ایم به کجا باید ختم گردد. جزوه حاضر بر آن است ضرورت مطالعه را گوشزد کند و چند سیر مطالعاتی مناسب که خواننده را در ورود به عالم دینی یاری می نماید، را ارائه کند.

^۱ رجوع شود به جزوه عالم انسان دینی - استاد طاهرزاده

پند نکته در ضرورت مطالعه :

۱- علم به دو دسته کلی تقسیم میشود :

الف - علم حصولی : که حضور صورت شیء نزد مُدرک یا عالم است ، که به آن علم اکتسابی نیز می گویند . (مثل علم به مفهوم درد)

ب - علم حضوری : که حضور خود شیء نزد مُدرک یا عالم است ، که به آن علم لَدُنّی نیز می گویند . (مثل درد داشتن که علم حضوری به درد است یعنی حضور خود درد نزد من)

با توجه به تقسیم فوق مطالعه نوعی کسب علم است که در وادی علم حصولی می گنجد ، اما برای رسیدن به علم حضوری که اتحاد عالم و معلوم و علم است ، شرایطی لازم است تا اینکه فرد به مراتب بالای این علم دست پیدا کند . از جمله این شرایط اطاعت از دستورات شریعت است ، که از طریق عمل به شریعت و تربیت روح ، نفس انسان آمادگی ورود به عالم حضور را پیدا می کند. اما بی تردید عمل به شریعت در گرو فهم صحیح شریعت است و عمل به شریعت مقدمه ورود به طریقت است و فهم شریعت نیاز به علم حصولی صحیحی دارد که ما را در رسیدن به حقایق عالم قدس یاری نماید ، به همین علت برای رسیدن به مراتب عالیّه علم حضوری نیازمند علم حصولی هستیم تا شرایط را برای نیل به این مقصود فراهم نماید ، و گفتیم که یکی از راههای کسب علم، مطالعه است و مطالعه خوب و درست شرایطی را فراهم می نماید تا اینکه ما آمادۀ ورود به عالم قدس و غیب بشویم .

۲ - مطالعه، مقدمه ارتباط با تفکرات علماء می باشد، لذا اگر عالم

دینی ارتباط خوبی با عالم مجردات برقرار نموده باشد ما نیز این امکان را داریم که به کمک مطالعه تفکرات و آثار او، با عالم قدس ارتباط برقرار نمائیم.

البته این ارتباط بستگی به ظرف وجودی ما دارد، مثلاً، علامه طباطبائی (ره) توانسته بودند از طریق قرآن با اعلی مراتب عالم قدس ارتباط برقرار کنند، به همین خاطر معتقدیم یکی از بهترین سیر هائیکه می تواند ما را وارد یک عالم دینی مطلوب نماید سیر مطالعاتی تفسیر قیّم المیزان است، اما آیا همه می توانند همان طریقی را که علامه (ره) با عالم غیب ارتباط برقرار کرده اند پیمایند؟ مسلماً شدت و ضعف این ارتباط بستگی به ظرفیت وجودی ما دارد و این ظرفیت ایجاد نمی گردد مگر از طریق اجراء دستورات دین، زیرا شریعت مقدمه طریقت است.

پس باید متوجه بود که مطالعه غذای روح است و به خاطر همین امر باید در انتخاب کتاب کمال دقت را نمود. و نباید سراغ هر کتابی رفت و آنرا مطالعه نمود چه بسا کتابی که نه تنها ما را وارد عالم دینی نمی کند بلکه ما را به سوی عالم غیر دینی حرکت بدهد، از این رو بعضی از کتابها در شریعت معروف به کتب ضالّه (یعنی گمراه کننده) می باشند. که مطالعه ونشر این نوع از کتب برای غیر متخصصین فن حرام فقهی است، بعضی از کتب نیز شاید ما را وارد عالم غیر دینی نکنند ولی می توانند ذهن ما را به خود مشغول نمایند و تصورات مختلفی را برای ما ایجاد نماید که باعث

آشفستگی ذهن می گردد و در نتیجه ما را از ارتباط با سیر مطلوب محروم می نماید. پس در انتخاب کتاب باید کمال دقت را به خرج داد .

۳- با یک سیر مطالعاتی صحیح و عمیق می توانیم مشکلات قوه خیال خود را اصلاح نمائیم ، اصلاح خیال ، اصلاح عقل^۱ را به دنبال دارد . زیرا خیال مقدم بر عقل است و اگر ابتدا خیال را درست اصلاح نکنیم با یک عقل ناقص و از نظر وجودی در مرتبه ضعیف روبرو هستیم ، اما با مطالعه کتب دینی عمیق می توانیم مقدمات اصلاح خیال را فراهم نمائیم . قوه خیال که جایگاه تصورات ما از عالم و آدم است باید درست شکل بگیرد و اگر این امر اصلاح گردد ، زمینه ساز اراده های صحیح نیز می گردد . و اراده های صحیح منجر به عمل صحیح و مطابق با نظام تکوین می گردد ، لذا فرد در خیال منفصل که همان عالم برزخ است می تواند بدون هر گونه مشکلی طی طریق نماید .

نکته ای که قابل ذکر است این است که حواس ما به ۲ دسته ظاهری و باطنی تقسیم می گردد ، حواس ظاهری همان حواس پنجگانه است که در ابتدا توسط حس مشترک برای نفس قابل درک می باشد ولی برای حفظ صور جزئی که توسط حس مشترک درک شده اند نیازمند قوه خیال می باشد و بعد صورت کلی آنرا قوه عاقله انتزاع می نماید . ما بین قوه عاقله و خیال ، قوه واهمه است که مُدرک صوری است که قابل درک حواس

^۱ عقل در دیدگاه ما غیر از هوش و عقل تکنیکی است ، بلکه عقل به معنای گرایش دهنده انسان به بندگی و کسب کننده بهشت قیامتی است.

۵ مطالعه مقدمه ای برای اصلاح خیال

پنجگانه نمی باشد، همانند احساسات عاطفی مثل احساس محبت به کسی یا چیزی یا احساس نفرت و کینه از کسی یا چیزی، به این قوه عقل ضعیف شده هم می گویند که گاهی با عقل نیز اشتباه می شود.

در روایتی از پیامبر اکرم ﷺ داریم که فرمودند: به کثرت نماز و روزه کسی نگاه نکنید بلکه ببینید که عقل او چگونه است، این روایت ما را به اصلاح عقل دعوت می کند، زیرا اگر عقل اصلاح گردد عمل ارزش پیدا می کند در غیر این صورت ارزشی ندارد.

۴ - سیر مطالعاتی عمیق دینی باعث ایجاد مقدمه ای برای ورود به یک سیر عملی صحیح می گردد، زیرا نظر مقدم بر عمل است، و عمل صحیحی صورت نمی گیرد مگر با اعتقادات صحیح، لذا در روایتی از پیامبر اکرم ﷺ آمده است که: «انما الاعمالُ بالنیات» یعنی عملها به نیتها وابسته است، و نیت هر چه با ارزشتر، عمل نیز با ارزشتر است.

۵ - در مطالعه اثریک عالم باید همزبان و همفکر آن عالم شد و برای این همزبانی و همفکری باید وارد عالم آن عالم شویم و برای ورود به آن عالم باید به اصطلاحات آن علم و مبانی فکری آن عالم آگاهی پیدا کنیم، در غیر این صورت توان فهم صحیح آن علم را پیدا نخواهیم کرد.

من به هر جمعیتی نالان شدم جفت بدحالان و خوش حالان شدم
هر کسی از ظن خود شد یار من از درون من نجست اسرار من
۶ - برای ورود به یک سیر مطالعاتی قوی باید مواردی را در نظر داشت:

۱ - اراده و انگیزه لازم

۲ - برنامه ریزی بلند مدت

۳ - هدف معین

۴ - توکل بر خداوند

برای اینکه توانائی و انگیزه واراده لازم برای عمل به برنامه ریزی بلند مدت را داشته باشیم ، باید وسوسه های شیطانی را از خود دور کنیم چراکه شیطان سد راه اراده های بزرگ است. و این امر جز با توکل بر خداوند میسور نمی باشد .

با توجه به تذکرات ششگانه مذکور دو سیر کلی را معرفی می نمائیم:

الف - سیر مطالعاتی دینی :

این مطالعات به چند دسته تقسیم می گردد :

۱ - دسته اول ؛ سیر مطالعاتی معرفت النفس :

الف - سطح یک:

۱. جوان و انتخاب بزرگ (اثر استاد اصغر طاهرزاده)
۲. ده نکته از معرفت النفس (اثر استاد اصغر طاهرزاده)
۳. آشتی با خدا از طریق آشتی با خود راستین (اثر استاد اصغر طاهرزاده)
۴. انسان از دیدگاه اسلام (اثر استاد اصغر طاهرزاده)
۵. از برهان تا عرفان « شرح برهان صدیقین و حرکت جوهری » (اثر استاد اصغر طاهرزاده)
۶. هدف حیات زمینی آدم علیه السلام (اثر استاد اصغر طاهرزاده)

۷. انسان و خلافت الهی (آیت ا... محمد شجاعی)

۸. معاد بازگشت به جدی ترین زندگی (اثر استاد اصغر طاهرزاده)

ب_سطح دو:

۱. معرفت النفس والحشر (اثر استاد طاهرزاده)

۲. تحریر تمهید القواعد ابن ترکه (آیت ا... جوادی آملی) « به صورت

جزوه درسی تنظیم شده است»

۳. مقالات جلد اول « مبانی نظری تزکیه» (اثر آیت ا... محمد شجاعی)

✓ نکته ۱: توصیه می شود قبل از شروع سطح دو کتابهای بدایه الحکمه و

نهایه الحکمه (اثر علامه طباطبائی "ره") در فلسفه اسلامی با نوارهای

درسی استاد غلامرضا فیاضی کار شود . تا با اصطلاحات فلسفی

آشنائی بهتری صورت بگیرد.

✓ نکته ۲: در کنار کتاب معاد بازگشت به جدی ترین زندگی کتاب

« معاد یا بازگشت به سوی خدا » از آیت ا... محمد شجاعی نیز مطالعه

گردد .

✓ نکته ۳: در سیر مطالعاتی معرفت النفس یک برنامه حداقل ۵ ساله

نیاز دارد که با صبر و حوصله و بدون عجله مباحث را یکی پس از

دیگری پیگیری نموده و در صورت امکان در گروههای چند نفره مباحثه

نمایند و قبل از اتمام کتابی، کتاب بعدی را شروع نمایند تا انشا...

نتیجه مطلوب حاصل شود .

۲ - دسته دوم (تفسیر قرآن) :

مطالعه یک دور کامل ترجمه تفسیر المیزان (ترجمه آیت ... موسوی همدانی) توصیه می شود ، برای مطالعه المیزان به جزوه جایگاه تفسیر المیزان و روش استفاده آن اثر استاد طاهرزاده مراجعه شود .

پیشنهاد ما برای مطالعه المیزان این است که بعد از پایان سطح یک سیر معرفت النفس ، مطالعه المیزان را در برنامه مطالعاتی خود قرار بدهید . با مطالعه روزانه یک ساعت المیزان در حدود ۳ الی ۴ سال یکدوره ۲۰ جلدی المیزان تمام می شود. البته المیزان حتماً باید از جلد اول آغاز گردد ، زیرا اصل مطالب کلیدی در المیزان در چند جلد اول نهفته است و در جلد های بعدی رجوع به مباحث گذشته می شود .

بعلاوه اینکه ۱۰ جلد اول المیزان در مقابل خود تفسیر مخالفی به نام المنار را دارد ، این تفسیر به شدت به مقابله با مکتب تشیع برخاسته است ولی از آنجا که صاحب المنار تنها مؤفق به تفسیر حدود نیمی از قرآن شده ، علامه (ره) از آنجا که در این بخش از قرآن رقیبی قوی همچون او دارد ، معارف عالیة تشیع را در این ۱۰ جلد اول به بهترین نحو ارائه می دهند . البته این امر کاملاً فرع بر المیزان است ، زیرا المیزان شما را وارد عالمی می کند که شما را متصل به عالم قدس می نماید و این دلیلی است که ما اصرار بر خواندن المیزان را داریم .

۹ مطالعه مقدمه ای برای اصلاح خیال

در ضمن توصیه می شود کنار مطالعه المیزان حتماً از تفسیر تسنیم اثر آیت ... جوادی آملی که نوعی شرح بر تفسیر المیزان می باشد استفاده گردد .

۳- دسته سوم (امام شناسی) :

۱. مبانی ، معرفتی مهدویت

۲. کربلا مبارزه با پوچی ها

۳. جایگاه ومعنی واسطه فیض

۴. دعای ندبه زندگی در فردایی نورانی

۵. مقام لیلۃ القدری فاطمه زهرا علیها السلام (این ۵ کتاب اثر استاد طاهرزاده می باشد)

۶. ۱۸ جلد امام شناسی (اثر علامه تهرانی « ره »)

نکته قابل ذکر اینکه در زمینه کربلا مطالعات ویژه ای نیازمند است که

بهترین شروع با کتاب قیام اباعبد...الحسین علیه السلام اثر دکتر سید جعفر شهیدی می باشد .

ب- سیر مطالعاتی جریان شناسی :

۱- سیر مطالعات تاریخی :

الف : تاریخ اسلام :

- ۱- تاریخ پیامبر اسلام (اثر مرحوم دکتر آیتی)
- ۲- مجموعه ۴ جلدی تاریخ ایران اسلام (اثر استاد رسول جعفریان)^۱
- ۳- سیره پیشوایان (اثر مهدی پیشوائی)
- ۴- کتب دکتر سید جعفر شهیدی

ب : تاریخ معاصر :

- ۱- تاریخ تحولات سیاسی ایران (دکتر موسی نجفی)
- ۲- جریانها و سازمانهای مذهبی و سیاسی ایران (استاد رسول جعفریان)
- ۳- سیر تفکر معاصر (دکتر محمد مددپور)
- ۴- فلسفه تجدد در ایران (دکتر موسی نجفی)
- ۵- ظهور و سقوط سلطنت پهلوی (خاطرات ارتشبد حسین فردوست)

۲- سیر مطالعات غرب شناسی :

الف - کتب استاد طاهرزاده :

- ۱- گزینش تکنولوژی از دریچه بینش توحیدی
- ۲- علل تزلزل تمدن غرب

^۱ تمامی کتب استاد رسول جعفریان بدلیل اینکه در بحث تاریخ اسلام متخصص و صاحب نظر می باشند قابل اعتنا و اعتماد می باشد .

۳- فرهنگ مدرنیته و توهم

۴- تمدن زائنی شیعه

ب- کتب شهید آوینی :

۱- توسعه و مبانی تمدن غرب

۲- آغازی بر یک پایان و

ج- کتب دکتر سید حسین نصر :

۱- جوان مسلمان و دنیای متجدد

۲- اسلام و تنگناهای انسان متجدد

۳- انسان و طبیعت

۴- نیاز به علم مقدس

۵- معرفت و معنویت و

د- کتب مرحوم دکتر محمد مددیپور (ره) :

۱- سیر فرهنگ و ادب در ادوار تاریخی

۲- خود آگاهی تاریخی و

ه- کتب دکتر رضا داوری اردکانی :

۱- درباره غرب

۲- فلسفه چیست؟

۳- ما و راه دشوار تجدد

۴- درباره علم

۵- فرهنگ ، خرد و آزادی و

و - کتب مرحوم سید عباس معارف (ره) :

از جمله نگاهی دوباره به مبادی حکمت اُنسی و

ز - کتاب مرحوم سید احمد فرید (ره) :

دیدار فرهی و فتوحات آخر الزمان (پیاده شده نوارهای سخنرانی

ایشان توسط مرحوم دکتر مددپور(ره)))

ح- کتب رنه گنون :

۱ - بحران دوران متجدد

۲ - سیطرة کمیت

ط - کتب شهریار زرشناس :

۱ - درباره غرب ۲ - نیهلیسم و

ظ - کتب اسماعیل شفیعی سروستانی وانتشارات موعود .

ک - کتب نشر صبح :

از جمله اسلام و تجدد (مهدی نصیری) و

ل - کتاب علم و دین (ایان باربور)

م - کتاب نقد فلسفی غرب (اتین ژیلسون)

ن - آثار نیچه

س - آثار مارتین هیدگر

ع - کتب تاریخ فلسفه :

۱ - تاریخ فلسفه غرب (استاد طاهر زاده) (به صورت جزوات درسی

تنظیم شده است)

۲ - دنیای سوفی (یوستین گدر)

۳ - تاریخ فلسفه (ویل دورانت)

۴ - تاریخ فلسفه ۹ جلدی (فردریک کاپلستون)

✓ نکته ۱: کسانی که تمایل به مطالعات تخصصی در زمینه غرب شناسی ندارند، می توانند فقط کتابهای استاد طاهرزاده ، شهید آوینی و دکتر سید حسین نصر را کار نمایند.

✓ نکته ۲: در سیر مطالعاتی غرب شناسی باید متوجه این امر بود که نقادان غرب به ۳ دسته : ۱ - پُست مدرن ها ۲ - سنت گراها ۳ - هایدگری ها تقسیم می گردند که نقد هر کدام با تفاوت‌هایی مواجه است .

والحمد لله رب العالمین؛ علیه توکلت والیه انیب

سید حسین حسینی

مرکز پژوهش‌های مدرسه علمیه علامه مجلسی (ره)

تایستان ۸۶